

AZ EGYETEMRE JUTÁS ESÉLYEI

Dr. habil. Reisz Terézia PhD

reisz.teri@gmail.com

MELLEARN Konferencia, Debrecen 2018. április 19-20

Problémaháttér

A hazai oktatáspolitikai egyik fontos kérdése az, hogy milyen az **oktatási rendszer teljesítőképesége**, valamint az, hogy a hatékonyságot biztosító egyes oktatási szintek miként illeszkednek egymásra.

Kérdés az is, hogy a középfokú képzésből kilépő hallgatók milyen felkészültséggel, mekkora **tudáspotenciállal indulnak el felsőfokú tanulmányaik kezdetén?**

Kik jutnak el a startig, az **eredményes felsőfokú felvételig?**

Milyen a sikeres hallgató **tudásának szerkezete?**

Melyik **ifjúsági réteg esélyes a diplomaszerezésre** és ki szorul ki a diplomaszerezés lehetőségéből?

Melyek azok a **további tényezők**, amelyek **növelik vagy befékezik** a felsőfokú **tanulmányok megkezdésének esélyét?**

A KUTATÁS FONTOSABB ADATAI

KUTATÓ SZERVEZET:

A PTE FEEK Andragógiai és Pedagógiai Kutatócsoportja dr. Kocsis Mihály, PhD vezetésével

Hazai egyetemeink **első éves** hallgatói körében.

MINTA ÖSSZETÉTELE: 4865 fő (2983 fő nappali tagozatos, 1320 fő levelező tagozatos)
2005/2006-ban 2865 főt
2006/2007. őszén 2000 fő kérdeztünk meg.

MÉRŐESZKÖZÖK: kompetencia-tesztek és szociológiai kérdőívek

- *Az olvasás- és szövegértési képességét* négy féle, illetve típusú szöveggel mértük. Szakszöveg, ismeretterjesztő szöveg értelmezését, nyelvhelyességi problémák megoldását, valamint fogalmak magyarázatát vártuk a mérésben résztvevő első évfolyamos hallgatóktól.
- *Szociológiai kérdőív témakörei:* iskolai út, szülők foglalkozása és iskolázottsága, mobilitás, család kulturális háttér, anyagi háttér, tanulási tervek, jövőkép

Ki a sikeres?

A kutatás célja

Megvizsgálja a felsőfokú képzésre jutás sikerkritériumait.

* Sikeresnek véljük azt a hallgatót, aki a középiskola eredményes elvégzését követően az **érettségi évében eredményesen jutott be valamely felsőoktatási intézménybe.**

Hipotézisünk

A sikert nem csupán az iskolában elsajátított tudás határozza meg.

* **Vannak közvetlen befolyásoló tényezők,** ezek olyan **katalizátorok,** amelyek indirekt módon alakítják a fiatal felnőttek iskolai mobilitását.

* Feltevésünk az, hogy a **fiatal felnőttek szocializációjának** szerteágazó hatásai formálja a sikert.

* Számos **egyéni** (hallgatói) és **környezeti** (ökológiai) tényező hat a fiatal felnőttek életútjára, a diplomához vezető út sikeréhez.

Módszer

- * Hagyományos statisztikai elemzés
- * Többváltozós elemzés
- * Bináris kódok előállítása
- * Indexek: család kulturális indexe, tanulás ökológiai indexe, siker indexe
- * Új tudásterületek azonosítása

Az egyes főkomponensek változóit:

Tesztekkel mért egyéni képességek mutatói:

Szövegértési teszt

Gondolkodási tesztek

Magyar beszéd tesztje

Fizika gondolkodás tesztje

Iskolai teljesítmény mutatói

Tanulmányi verseny sikere

Középiskolából hozott pontszámok

Érettségi típusa

Emelt szintű érettségi tantárgyak száma

Összes jelölt iskolai többletfoglalkozása

Mindennapi tudás mutatói

Mindennapi tudás eszközei

Nyelvvizsgák

Szabadidős tevékenységek gyakorisága

Olvasás gyakorisága

Munkával szerzett mindennapi tudás

A családi miliő szociokulturális háttérének mutatói

Háztartás nagysága

Testvérek a családban

A szülők iskolázottsága

Család kulturális eszközei

Család könyvvel való ellátottsága

A család anyagi helyzete

A tanuló nevelődésének és az iskola ökológiai környezetének mutatói:

Lakóhely ökológiai környezete

A család és az iskola térbeli távolsága

Iskola vidéki (rurális) és városi (urbánus) jellege

Iskola ökológiai környezetének mutatói

Érettségit adó iskola helye a középiskolai hierarchiában

Középiskola tagozatos jellege

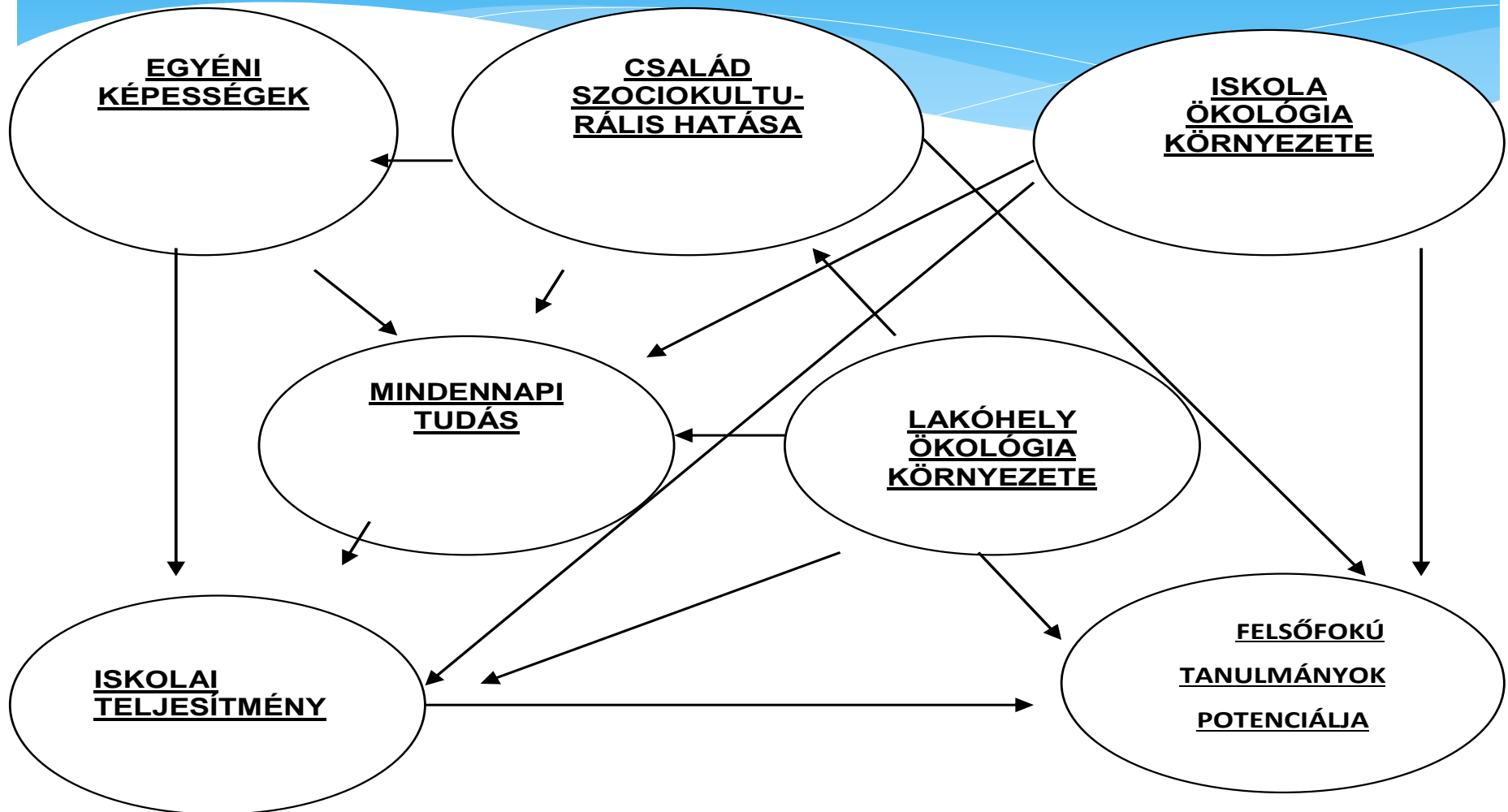
Felsőfokú tanulmányok potenciáljának mutatói

Sikeresen egyetemi felvétel első helyen az érettségi évében

A sikeres egyetemi felvétel esélyszintje

Felsőfokú képzés tagozata (nappali, levelező)

1. ábra: A felsőfokú tanulmányok potenciálját és az iskolai mobilitást befolyásoló egyéni, szociális és ökológiai tényezők

Bináris indexek előállításának technikája

Első lépés: a faktoranalízis által leválogatott faktorokat alkotó összes *változó statisztikai átlagát és szórásértékét előállítottam.*

Második lépés: az így kapott információkat felhasználva ismertté vált minden egyes változó *szélső értéke is.*

Harmadik lépés: az egyes faktorcsoporthoz változóit bináris indexekké vontam össze.

EREDMÉNY:

- Ezzel a létrehozott **indexek** - az átlaghoz viszonyítottan - az egyes faktorok tartalmának alacsony, illetve magas értékeinek jelzésére váltak alkalmassá.

- A bináris kódok az **alacsony értekei** a sikert hátráltató, míg a **magas értékek** az eredményes egyetemre jutás felé mutatnak.

- A **bináris indexek** alkalmazásával olyan **methodikai eszköz** jött létre, amellyel egyrészt mérhető az egyetemre jutás esélyének szintje, másrészt az is, hogy a fiatalok és felnőttek egyetemi felvételét milyen pedagógiai, andragógiai, ökológiai, szociológiai sajátosságok befolyásolhatják.

1. táblázat: A felsőfokú tanulmányok sikertényezői és szélső értékei (%)

Értékek (%) / Sikertényezők	Alacsony (Hátrányos)	Magas (Előnyös)
Iskolai tudás indexe	53,4	46,6
Mindennapi tudás indexe	70,4	29,6
Családi kulturális tőke-indexe	67,2	32,8
A család szociális tőke-indexe	53,3	46,7
Felsőfokú továbbtanulás potenciáljának indexe	65,1	34,9
Iskola ökológiai indexe	67,2	32,8

Mit jelez a felsőoktatásra bejutás esélyének kumulált index ?

- * Jelzi, hogy a felvételt nyert **hallgató akadálytalanul jutott-e be az érettségi évében a felsőoktatási intézménybe.**
- * A vizsgált minta hallgatóinak egyharmada **(34, 8%) sikeres felvételi utat járt be**, mert a felvételi kérelem első három helyén megjelölt egyetemre és szakra már az érettségi évében bejutott.

2. táblázat: A nappali és levelező tagozatosok aránya az első évfolyamra beiratkozott hallgatók között (fő, %)

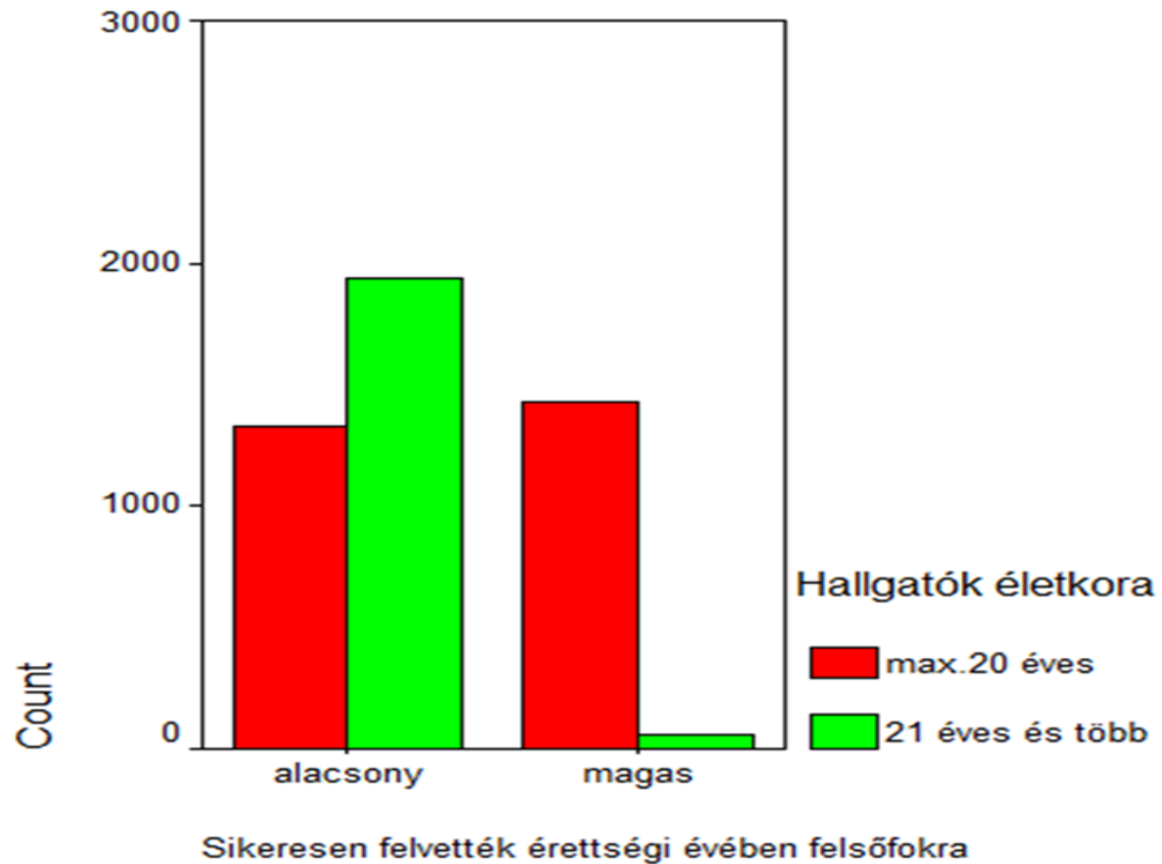
Tagozat/ Teszteredmény	Tagozat (fő,%)	
	Nappali	Levelező
Alacsony	1670	600
	73,6%	26,4%
	56,0%	45,4%
Magas	1313	721
	64,6%	35,4%
	44,0%	54,6%
Összesen	2983	1321
	69,3%	30,7%
	100,0%	100,0%

Sikeres nők a startvonalnál

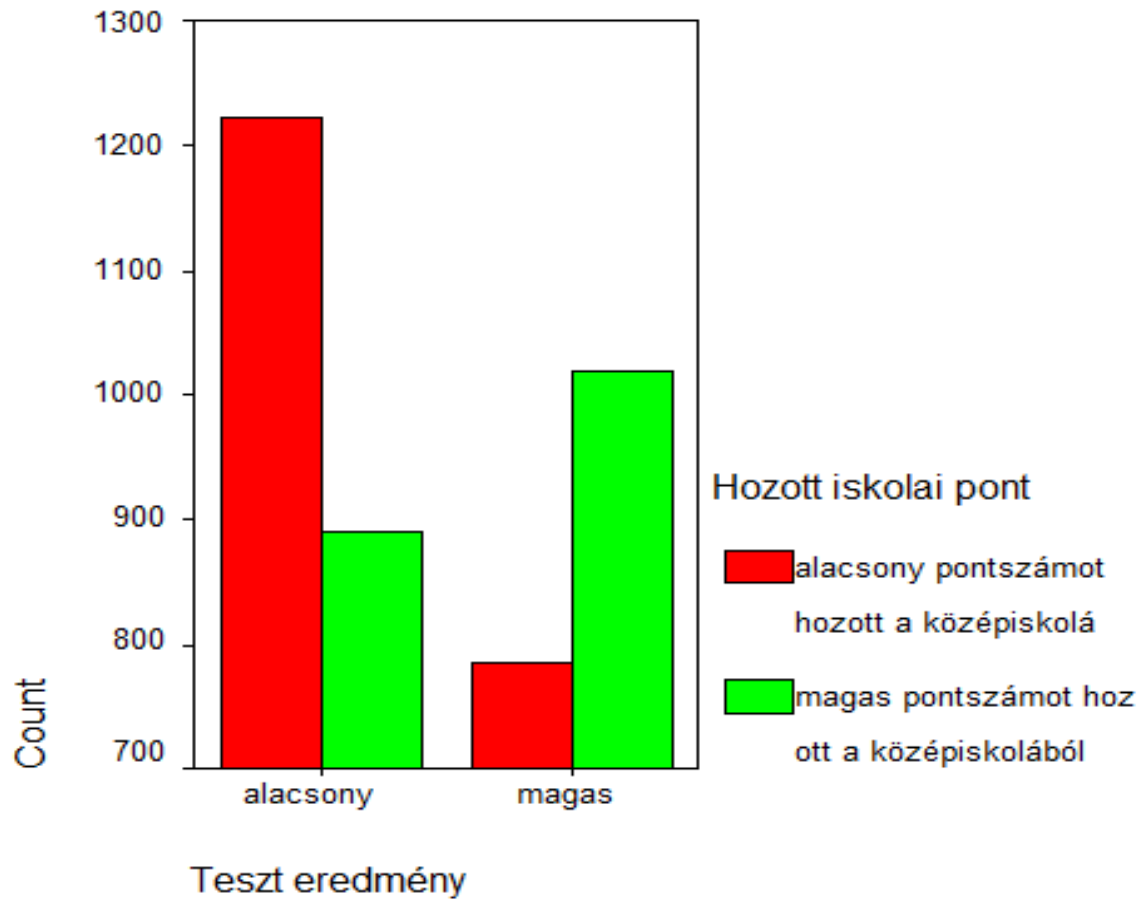
- * A mért első évesek **nemenkénti összetételében** a versenyelőnyöket tekintve **több nő (77,9%)** jutott be a felnőttoktatási és rokon szakokra, mint hasonló korú férfi társaik (22,1%).
- * Azonban a **férfiak közül (54,3%-a) arányukat tekintve többen értek el (80-100%-os) magasabb teljesítményt, mint a hölgyek.**

2. ábra: Korosztályi különbségek

A legsikeresebbek a legfeljebb 20 éves fiatal hallgatók az egyetemre jutási versenyben

3. ábra: A középiskolából hozott pontértékek és a felvételi esélyek alakulása

3. táblázat: A szövegértési tesztek eredményei és a mindennapi tudás szintjének alakulása (fő, %)

Teszteredmény szintje/Mindennapi tudás szintje	Alacsony	Magas	Összesen
	Szövegértési tesztek teljesítményének szintjei		
Alacsony	1921	1452	3373
	57,0%	43,0%	100,0%
Magas	635	781	1416
	44,8%	55,2%	100,0%
Összesen (fő)	2556	2233	4789
%	53,4%	46,7%	100,0%

A mindennapi tudás és a mért kompetenciák kapcsolata

A **kiemelkedő (90-100%) teszteljesítményeket** elért hallgatók körében a magas szövegértési kompetenciáik mellett - a nyelvtudás, gépjármű vezetésére képesítő végzettség, a számítástechnikai végzettség, rendszeres olvasással és elektronikus úton szerzett ismeretek – a **mindennapi tudás átlagtól eltérő magas szintje volt jellemző (66,9%).**

Ezzel szemben az **alacsony teszteredményű (1-20%)** hallgatók (51,8%) **szereyebb mindennapi tudásszintet értek el.**

*„Akik **több éves munkavégzés** után vállalkoztak újra képességeik megmérettetésére, azoknak több mint a fele **(54,8%-a) magas szövegértési teszteljesítményt** produkált.”*

A mindennapi tudásfajták katalizátor szerepet töltenek be a fiatal felnőttek érésében és az így megszerzett kompetenciák összegződve beépülnek az egyetemi start sikertényezői közé.

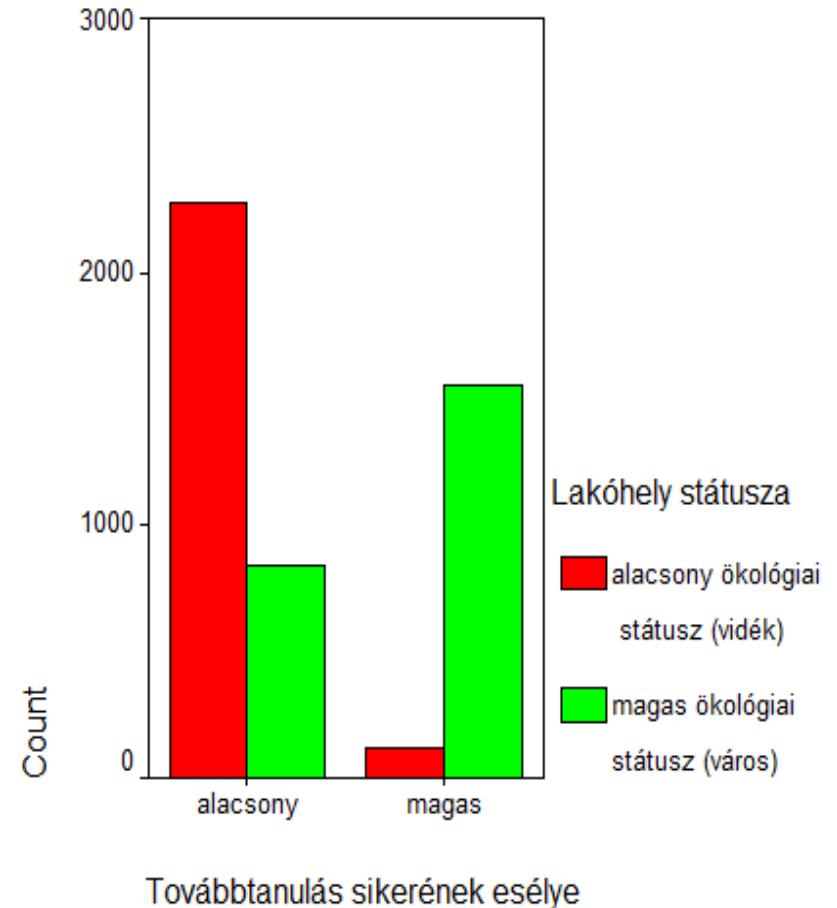
Ökológiai háttér

A családi háttér és a továbbtanulás esélyei

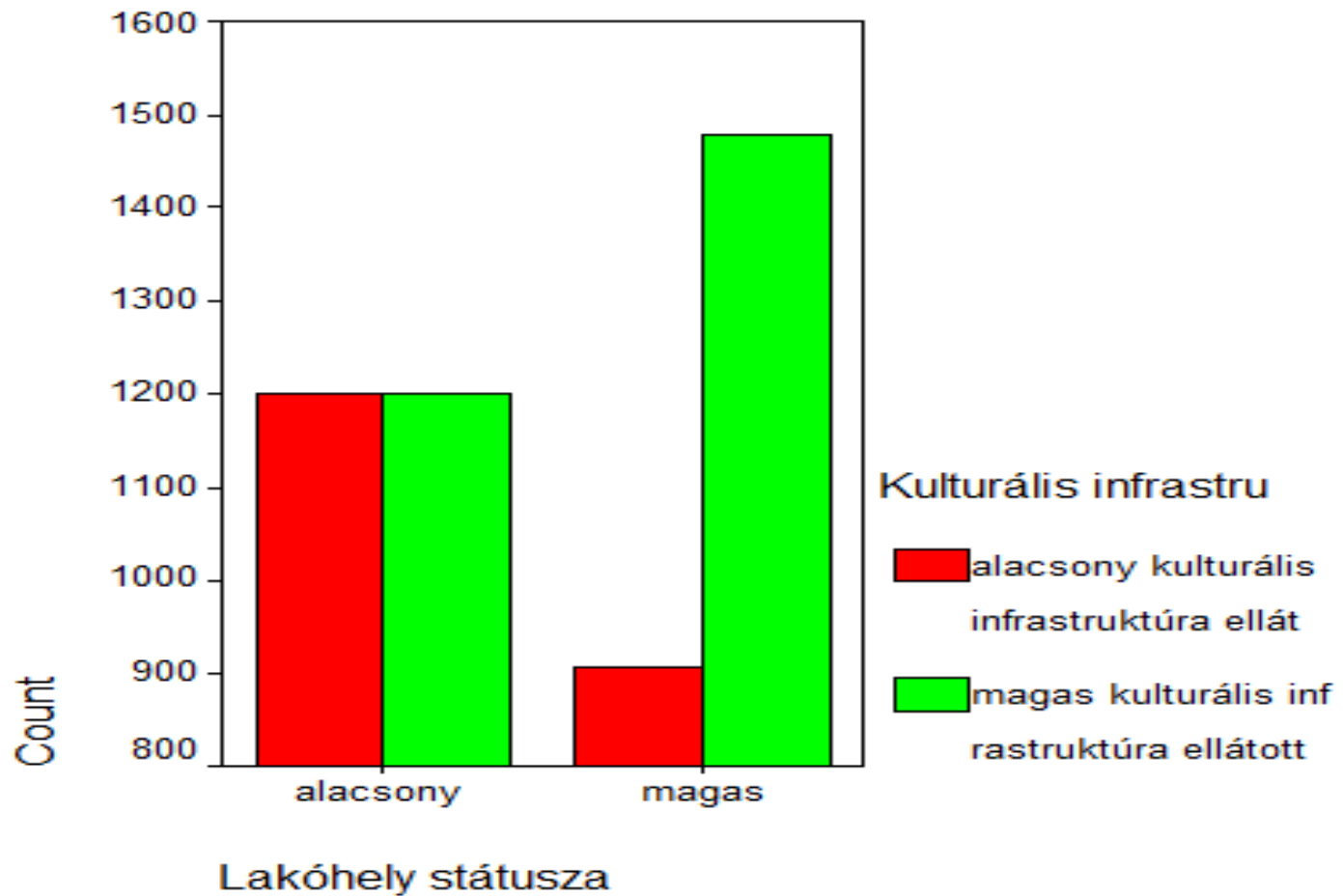
- A családban felhalmozott tőkefajták
- Iskolai tudás tőkéje
- Kulturális tőke
- Szociális háttér
- Lakóhelyi és iskolai környezet hatásai

4.ábra: A felsőfokra bejutás esélyének alakulása az eltérő státuszú lakókörnyezetben

- Korábbi kutatások tapasztalatai arra az eredményre jutottak, hogy az iskolában szerzett tudás és az iskolai út folytatásának esélye a **településlejtőn lefelé haladva egyre inkább csökken.**
- **Települési potenciál index:**e fejlettséget mutató változó
- Ma már az is látható, hogy ezt a képet a települések előnyei és hátrányos, illetve fejlődési potenciálja erősen árnyalja.
- A korábbi kutatási eredményeit megerősítette az a mérés, amely szerint a középiskola településtípusa (korreláció: 0,511, szignifikancia szint:0,000) és a lakóhely települése (korreláció:0,626, szignifikancia szint:0,000) közül a **hallgatók lakhelyének települése erősebb kapcsolatot jelez a felsőfokú tanulási potenciál indexével.**
- *Annak a környezetnek a szocioökológiai hatásai, amelyben a fiatal életmódszerűen él erősebben épülnek be a fiatal felnőttek aspirációs rendszerébe, mint az a környezet, ahol az intézményszerű nevelése zajlik.*

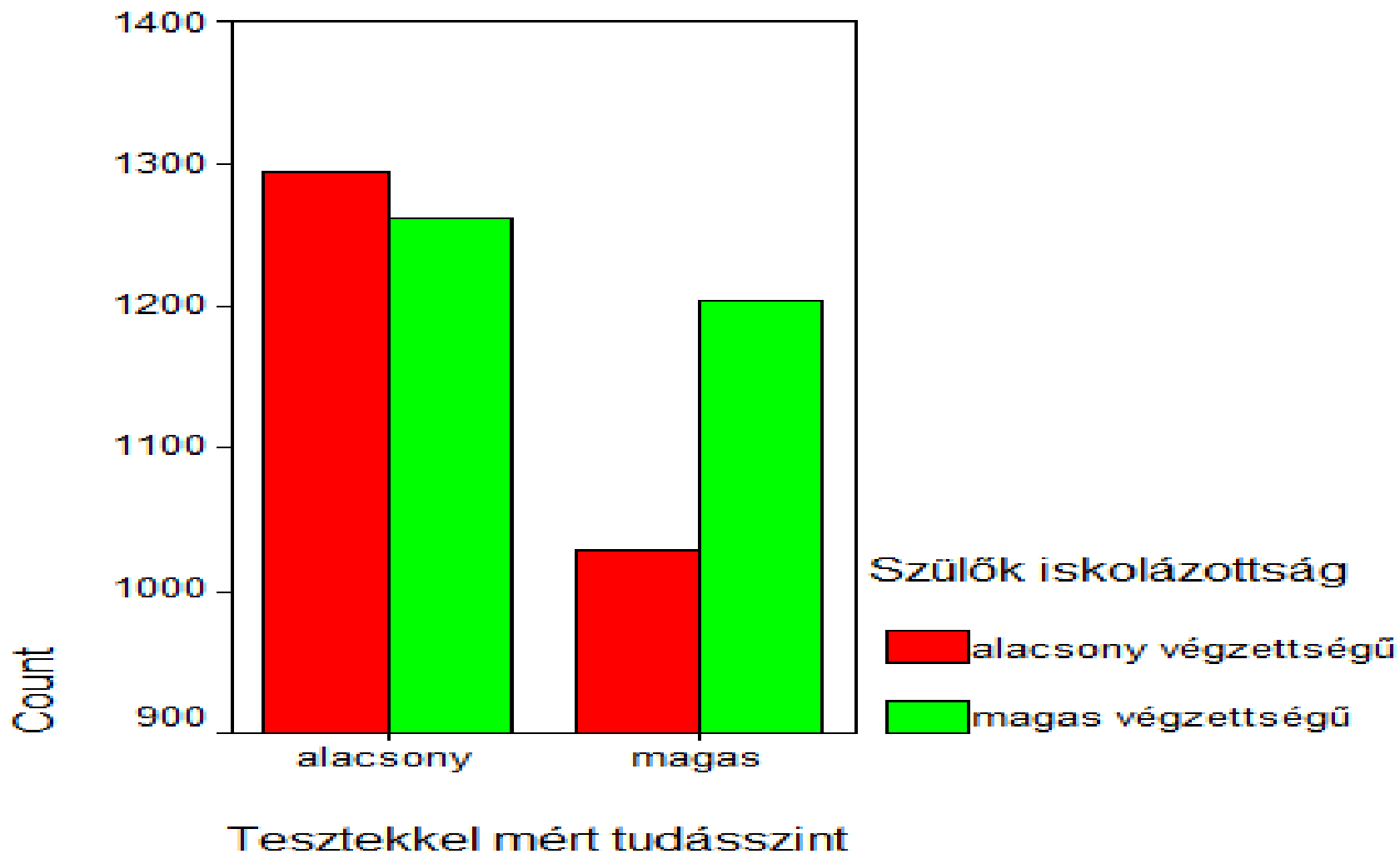
5. ábra: A család kulturális tőkéje és a lakóhely ökológia státuszának alakulása

A családban felhalmozott tőkefajták

- * A **szülők iskolázottságával** mért kulturális tőke meghatározónak bizonyul a gyermekek előmenetelében.
- * Magyar sajátosságként rögzíthető, hogy az anyák képzettségének tudásközvetítő szerepe erőteljesebb.
- * A magas teszteredményeket elérő első éves hallgatók szülei közül az **édesanyák 70,0 %-a** , az **édesapák csupán 56,6%-a** rendelkezett magas iskolai végzettséggel, **diplomával**.

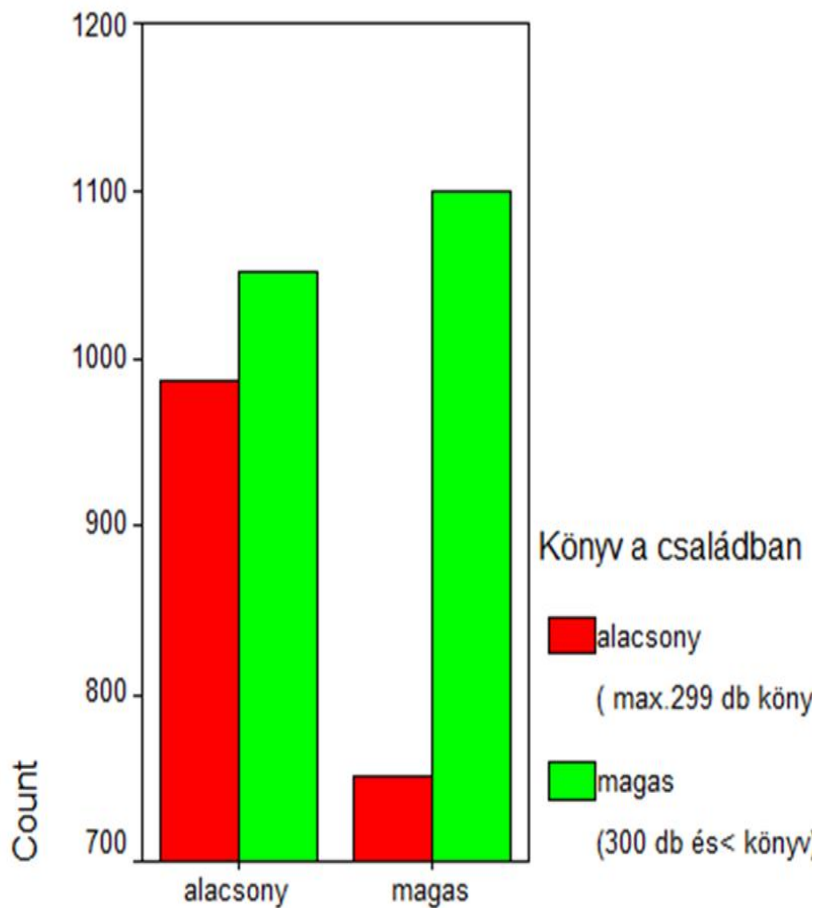
6. ábra: A szülők iskolázottsága és az iskolai teljesítmény összefüggése

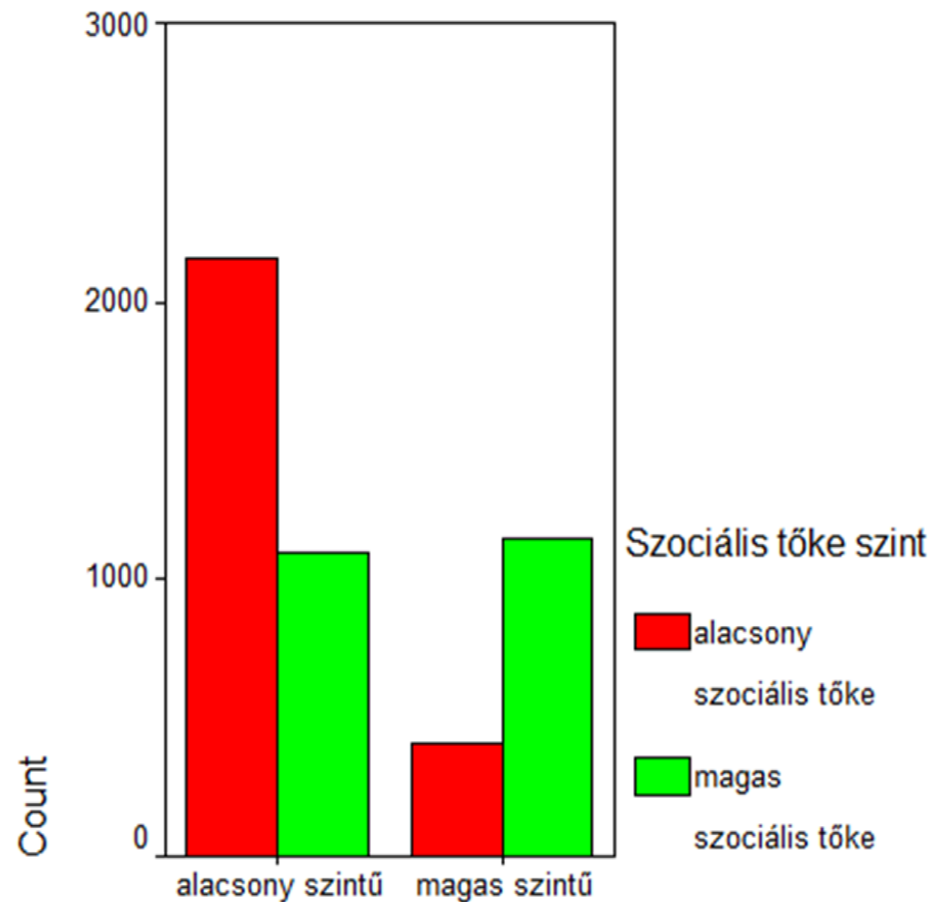
A fiatalok otthoni környezetében a **házi könyvtár, illetve a könyvek száma** ma is meghatározóak a középosztályi kulturális minták, az iskolában használt nyelvezet, a művelődési motivációk és életértékek kialakulásában.

8. ábra: Könyv a családban

9. ábra: A családban felhalmozott kulturális tőke és szociális helyzetének összefüggése

Összes mért teszt értékek szintje

Család kulturális tőkéjének szintje

A környezeti hatások összefüggései

- * Egyrészt a hazai középiskolák egyenlőtlen térbeli elosztása miatt az érettségit adó **iskolák meghatározó többsége városi környezetben van**, holott életmódszerűen vidéki, pontosabban falusias környezetben él a hallgatók egyharmada.
- * A korábbi és napjaink regionális kutatásai sorra rávilágítottak a lakóhely, a **helyi munkaerőpiac, a közszolgáltatások, illetve a közlekedési- és kulturális infrastruktúra életmódot alakító hatásaira**.
- * Ma már bizonyításra nem szoruló tény az, hogy **a lakóhely településjellege markánsan behatárolja a család és a fiatal generációk szociokulturális környezetét és életkezdési esélyeit**.

Közvetlen vagy áttételes módon, befolyásolja az ifjúsági generáció életstílusát, az iskolai és egzisztenciális életpályája alakulását.

Az előnyökhöz vezető, illetve a hátrányokat generáló faktorok összeadódnak.

- Az **urbánus** lakóhelyi környezetben a továbbtanulás **esélyei növekednek.**

*Az **urbanizáltabb lakóhelyen élő fiataloknak több mint a fele (64,8%) az érettségi évében bejutott a megjelölt egyetemre (korreláció: 0,587, szignifikancia:0,000).***

- A vidéki és különösen a **rurális térségekben** azonban az egyetemre jutási esélyek felsőoktatási potenciálját **akadályozó szociokulturális tényezők** halmozódásával **kell** számolni.

Eredmények

- Bemutattuk az egyes egyetemista korosztályok, így a **fiatalabb és idősebb generációk tanulási teljesítményére ható tényezőket.**
- Számba vettük a az **egyetemre jutás sikerkritériumait.**
- Az iskolai előmenetelt, az életpálya mobilitását az eredményes tanulást megalapozó szövegértés, illetve az **iskolában szerzett tudás** változatlanul erősen meghatározza.
- **A versenyképes tudás** sikerkritériumai körében fontos szerepe van a **tudás szerkezetének, differenciáltságának, célorientált mozgósításának, illetve hasznosíthatóságának is.**
- A versenyhelyzetben felértékelődik a hallgatóknak a családból és közvetlen környezetéből hozott tartalékai, illetve **szociokulturális háttérük** értékei, valamint a lakóhely és az érettségit adó iskola **ökológiai hatása.**
- Az egyetemre vezető életutak alakulásában az **előnyöket és hátrányokat** generáló tényezők hatásai külön – külön is **összeadódnak.**
- Rávilágítottunk az előnyösebb helyzetű és hátránnyal élő fiatal felnőttek **iskolai mobilitásának** sajátosságaira.
- Kutatásunkban **új mérőeszközöket** és metodikai eljárásokat dolgoztunk ki, illetve bemutattuk azokat az elemzéseink során. Az adatbank és mérőeszközök alkalmasak hallgatói csoportok további követéses vizsgálatára, valamint egyes hallgatói csoportok teljesítményének összehasonlító elemzésére.
- A kutatásnak a felsőoktatásban is hasznosítható andragógiai és pedagógia konzekvenciái vannak, amelyek beemelhetőek **a felsőoktatás fejlesztésének** prioritásai közé.

Irodalom

- Bildungpolitische analyse (2002): Leseleistung und Auswirkungen des familiären hintergrunds, OECD-Länder, PISA 2000, OECD, Frankreich, Ebb.2.3. 49.S.
- Bourdieu P. (1973): Cultural reproduction and Social Reproduction. In: Brown, Richard (ed.) Knowledge, Education and Cultural change, London: Wilhelmer Brothers Limited
- Csaláné dr. Ranschburg Ágnes: Országos Közoktatási Intézet Program- és Tantervfejlesztési Központ, A folyamatos értékelés szükségessége és lehetősége a(z) (felnőtt)oktatásban. OKI, Budapest. www.ofi.hu/tudastar/tanulas-kora/folyamatos-ertekeles. [2012. 08. 17.]
- Cserné Adermann Gizella (2009): Andragógiai mérési és értékelési elvek és technikák. OFI, www.ofi.hu/tudastar/kihivasok-valaszok/andragogiai-meresi. OFI, Budapest. [2012 06.22.]
- Coleman J.S. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology/ 94. 95-120.
- DiMaggio, P. (1982): Cultural Capital and School Success, American Sociological Review. \$Vol. 47. 189-201.
- Ganzeboom, H.B.G.(1986): Cultural Socialization and Social Reproduction. Paper presented an the XI. World Congress of Sociology, New Delhi
- Ganzeboom, H.B.G.- M.De Graaf P. –Róbert P.: Cultural Reproduction Theory on Socialist Ground: Intergenerational Transmission of Inequalities in Hungary. In: A.L.Kelleberg (ed.) Research in Social Stratification and Mobility, Vol.9.
- Kocsis Mihály (2009): Meddig érvényes a „PISA-látlet? ”, Az I. évfolyamos hallgatók akadémiai képességeinek vizsgálata; In.: Műhelykonferencia a nemzetközi tanulói teljesítménymérésekről. OFI, Budapest. www.ofi.hu/kiadvanyaink/of-i-kotetek. [2012 06.22.]
- Mihály Ildikó (2008): PISA-vizsgálatok felnőtteknek. In: Felnőttképzés, 2008/6. 3. szám 27-28.
- Nagy Tamás (2008): A pedagógiai értékelés elméleti kérdései. In: A felnőttképzés módszertani kérdései. NSZFI, Budapest. 445-553.

Köszönöm szépen a figyelmüket!